УДК: 351.74.351.95

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-70-1-124-134>

Савчук Денис Анатолійович,
доктор юридичних наук
(Коледж економіки, права та інформаційних
технологій ПЗВО «Кам'янець-Подільський
податковий інститут»,
м. Кам'янець-Подільський)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3820-9323>

ГЕНЕЗА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСУ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено примусу та заходам примусу, що застосовуються правоохоронними органами. Досліджено поняття та класифікації такого методу державного управління, як примус. Розглянуто систему заходів примусу, яка складається із превентивних заходів, заходів реагування на правопорушення та заходів примусу. Особливу увагу приділено суб'єктам застосування державного примусу, у ролі яких виступає обмежене коло органів державного управління та їхніх посадових осіб, яким законодавчо надано право застосовувати відповідні засоби (вогнепальну зброю, спеціальні засоби та заходи фізичного впливу).

Ключові слова: методи державного управління; державний примус; заходи примусу; суб'єкти застосування примусу.

Постановка проблеми. Державний примус пов'язаний із застосуванням певного інструментарію юридичних засобів, за допомогою якого установлюється правопорядок, утворюється режим найбільшого сприяння для правомірних дій соціальних суб'єктів, виконуються вимоги правових норм. Подальша наша розвідка буде присвячена примусу та заходам примусу, що застосовуються правоохоронними органами. Так, адміністративний примус урегульовується нормами адміністративного права. Водночас норми адміністративного права врегульовують також і дисциплінарну відповідальність державних службовців, що не є адміністративним примусом. Відповідно, з урахуванням розуміння предмета регулювання адміністративного права адміністративний примус призначений охороняти суспільні відносини, що складаються у сфері публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим питанням, незважаючи на процеси демократизації в суспільстві, усе ще залишаються питання співвідношення переконання та примусу в державному управлінні та віднайдення належного балансу між ними. Дослідження в такому напрямку проводилися вченими-юристами, фахівцями з адміністративного права, зокрема О. М. Бандуркою, Ю. П. Битяком, А. Ф. Граніною, Є. В. Додіним, В. В. Зуєм, Л. В. Ковалем, М. І. Козюброю, А. Т. Комзюком, та знайшли відображення в їхніх дослідженнях [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Сьогодні вчені-адміністративісти намагаються обґрунтувати нову доктрину методів діяльності владних суб'єктів, знайти належне місце примусовим заходам, зокрема й тим, що застосовуються правоохоронними органами.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі містяться різні варіанти окреслення поняття «адміністративний примус». Наприклад, Д. А. Гавриленко, О. П. Ключніченко визначають адміністративний примус не тільки як сукупність певних заходів, що застосовуються відповідними державними органами до певних суб'єктів, а ще

й розкривають його призначення: «... з метою запобігання противоправним вчинкам, притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, забезпечення громадської безпеки» [6, с. 11]. Сутність заходів адміністративного примусу, як зазначають І. О. Галаган, А. П. Коренєв, В. М. Самсонов, полягає в організаційному, матеріальному, психічному, фізичному впливі на свідомість та поведінку особистості у сфері управління [7; 8]. Серед більш розгорнутих трактувань слід навести розуміння адміністративного примусу як застосування передбачених адміністративно-правових норм заходів впливу щодо правозобов'язаних суб'єктів, які піддаються дії їхніх негативних наслідків морального, особистісного, майнового, організаційного чи іншого характеру з метою попередження чи припинення протиправних дій, подолання їхніх шкідливих наслідків, покарання за вчинення правопорушення [9, с. 36–41].

Дослідження змістовних характеристик адміністративного примусу доцільно почати з аналізу видової класифікації. Адже основна мета класифікації – це якнайповніше з'ясувати сутність досліджуваного поняття, його ознаки та характерні риси. Слід зазначити, що класифікація (лат. – *classis* («розряд») і *facio* («роблю, розкладаю»)) як процес первісно за своєю суттю внутрішньо запрограмована на позначення двох категорій діянь: по-перше, процесу розкладання на класи й, по-друге, результату цього процесу – визначення системи супідрядних понять (класів об'єктів) якої-небудь галузі знань [10, с. 212].

Дослідження питання класифікації заходів адміністративного примусу було дискусійним у науковій та навчальній літературі протягом тривалого періоду. Наприклад, у 40-х та першій половині 50-х років переважала двоскладова класифікація, коли всі заходи адміністративного примусу поділялися на адміністративні стягнення та адміністративно-запобіжні заходи [11, с. 138–139].

Однак час виявив її недосконалість, тому в наступних десятиліттях сформувалася трискладова типологія заходів адміністративного примусу. Її запропонував М. І. Єропкін, і вона стала включати адміністративно-запобіжні заходи, заходи адміністративного припинення та адміністративні стягнення [12, с. 60–68].

Така класифікація була заснована на виділенні критерію мети застосування заходу адміністративного примусу. Відповідно, мета попередження можливих правопорушень та настання небезпечних для суспільства наслідків зумовлює застосування адміністративно-запобіжних заходів; мета із припинення протиправних дій зумовлює застосування заходів адміністративного припинення; а мета, що полягає в покаранні осіб, винних у скоєнні адміністративних проступків, – застосування заходів адміністративної відповідальності.

Саме трискладова класифікація заходів адміністративного примусу використовувалася в більшості підручників [13, с. 415]. Водночас учені-адміністративісти не дійшли згоди стосовно єдиного трактування, незважаючи на практичне й теоретичне значення такої класифікації; наукові позиції час від часу зазнавали критики, що продовжується надалі. Адже будь-яка класифікація є умовною і відображає авторські позиції. Тому в статтях та монографічних дослідженнях учені-адміністративісти традиційно користуються трискладовою системою, якої дотримуються Ю. П. Битяк, В. В. Зуй [14, с. 78], Л. В. Коваль [15, с. 94], А. Т. Комзюк [16, с. 63–68], чотирискладовою системою (А. М. Арбузкін [17, с. 11–23], Д. М. Бахрах [18; 19], В. К. Шкарупа [20, с. 6]) і, нарешті, запропонованою Л. М. Розіним [21, с. 182–189] п'ятискладовою системою класифікації заходів адміністративного примусу.

Тут окремо слід відмітити, що класифікаційні схеми, де більш ніж три групи заходів адміністративного примусу, пов'язані з тим, що деякі вчені пропонують виділення в окремі групи таких заходів, які в трискладовій класифікації належать не до груп, а до підгруп. Так, виокремлюють заходи адміністративно-процесуального забезпечення (примусу), заходи поновлення тощо [13, с. 416]. Однак об'єднані критерієм мети заходи адміністративного припинення не виключають можливості подальшої внутрішньовидової структуризації. Тому, з огляду на це, варто підтримати позицію, що класифікація, запропонована

М. Єропкіним, незважаючи на те, що часто піддавалася критиці, зберегла свою актуальність і нині [22, с. 18–21].

Попри різноманіття класифікаційних схем побудови системи заходів адміністративного примусу, більшість із них містить у собі як окремих елемент «заходи адміністративного припинення». Вони є найбільш чисельним серед заходів адміністративного примусу. На нашу думку, дуже вдалою із цього приводу є теза Д. М. Бахраха, який зазначає, що «зі всього спектра адміністративно-примусової діяльності виконавчої влади головне – припинення, оскільки саме для своєчасного виявлення та переривання протиправних дій їй надані достатні кадрові, матеріальні та інформаційні ресурси» [23, с. 261]. Тому систематизація заходів адміністративного припинення через їхню велику кількість і вагоме значення завжди була у фокусі досліджень учених-адміністративістів. І, з огляду на те, що в наукових працях немає чіткої загальноприйнятої класифікації та усталеного переліку заходів адміністративного припинення, спробуємо розглянути та проаналізувати окремі думки та позиції.

Серед прибічників застосування критерію «характер сфери впливу» є В. Л. Зеленько [24, с. 134], котрий на основі цього критерію поділяв заходи адміністративного припинення на заходи загального та спеціального призначення [25, с. 9]. Своєю чергою Д. М. Бахрах заходи адміністративного припинення спеціального призначення виділяє в окрему групу на підставі критерію «мета впливу» [23, с. 262]; у цьому разі, на його думку, заходи адміністративного припинення можна поділити на загальні, спеціальні та процесуальні. У деяких дослідженнях критерієм виокремлення виступає «масштаб дії заходів» [26, с. 19], який дозволяє класифікувати аналізовані заходи на заходи загального призначення (або універсальні) та спеціального призначення. Так само О. М. Бандурка поділяє заходи адміністративного припинення на заходи загального та спеціального призначення, однак саме критерієм класифікації запропоновано «характер сфери застосування» [27, с. 38].

Загалом більшість дослідників традиційно виділяють заходи загального та спеціального призначення, незважаючи на критерій, що застосовується. Це є свідченням, з одного боку, правильності вибраних теоретичних підходів, а, з іншого, констатує відповідність реальній практиці.

Такі заходи адміністративного припинення загального призначення застосовуються в повсякденній практиці багатьма органами та посадовими особами. Поміж них є:

- вимога припинити протиправну поведінку;
- привід осіб, які ухиляються від явки до різних державних органів, або доставлення правопорушника до відповідного органу;
- обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю, вилучення речей та документів;
- огляд, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами;
- зупинення діяльності певних об'єктів або проведення певних робіт тощо.

До другої підгрупи традиційно зараховують заходи припинення спеціального призначення, що становлять заходи фізичного впливу, застосування спеціальних засобів та використання вогнепальної зброї.

Їхня, так би мовити, винятковість та екстраординарність [27, с. 38] полягає в такому:

- 1) вони застосовуються тільки у виняткових випадках, коли іншими способами припинити протиправну поведінку неможливо;
- 2) застосування вказаних заходів є прерогативою обмеженого кола органів та їхніх посадових осіб;
- 3) існує доволі детальна процесуальна регламентація порядку застосування, необхідність суворого дотримання низки законодавчих заборон та обмежень;
- 4) законодавчо закріплена юридична відповідальність за перевищення повноважень у процесі застосування таких заходів.

Жодна класифікаційна модель не може претендувати на винятковість чи універсальність. Тому варто також проаналізувати праці Г. Т. Агеєнкової, О. М. Бандурки,

В. Л. Зеленька [26, с. 13–19; 27, с. 32–38; 25, с. 9], що стосуються заходів адміністративного припинення, та їхнє групування через призму інших критеріїв (усталених функціональних зв'язків). Адже, крім розглянутого вище поділу на діалектичну пару «заходи загального» та «заходи спеціального призначення», існують і інші варіанти диференціації.

По-перше, заходи адміністративного припинення можуть бути поділені на заходи самостійного й заходи допоміжного характеру або оперативного й забезпечувального, відповідно. Покладені в основу такої диференціації тотожні критерії вчені-адміністративісти називають по-різному. Наприклад, у О. М. Бандурки й Г. Т. Агеєнкової він називається «мета й результат правоохорони», а у В. Л. Зеленька – «ступінь супідрядності». Застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу, на нашу думку, можна класифікувати як заходи самостійного характеру, оскільки в більшості випадків після застосування сили конфлікт, як правило, вичерпується, конфліктна ситуація розв'язується самостійно та оперативно й надалі можна обійтися без застосування інших примусових заходів.

До того ж у деяких дослідженнях впроваджується ідея включення заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та використання вогнепальної зброї [26, с. 17] до групи допоміжних або забезпечувальних заходів. Аналіз законодавства, яке регулює підстави та порядок застосування зазначених заходів, свідчить про те, що здебільшого вони застосовуються як самостійні заходи примусу, основна мета яких – припинити протиправні діяння. Так, однією з підстав застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів є затримання злочинця, але коли злочинця затримано, то мета їхнього застосування вичерпана, проте кримінально-процесуальні дії продовжуються. Або ж, наприклад, спеціальні засоби обмеження рухомості застосовуються у випадку, коли правопорушник чинить опір поліцейському або намагається втекти. Кінцева мета застосування кайданок у цьому випадку – припинити протидію або запобігти втечі, а мета доставляння – проведення інших процесуальних дій.

У гіпотезах правових норм – юридичних фактах, що є правовою підставою для застосування сили, ідеться про припинення правопорушень, відбиття нападу, захист громадян, подолання опору, звільнення заручників тощо, тобто саме ці підстави й становлять основну мету їхнього застосування, незалежно від того, чи буде надалі притягнуто правопорушників до відповідальності. Тому такі випадки застосування примусу слід уважати самостійними заходами.

По-друге, поділ заходів адміністративного припинення на діалектичну тріаду «особистісні – майнові – організаційні» здійснюється за такими критеріями, як-от «характером правоохоронного впливу» (О. М. Бандурка); «об'єктом впливу» (Г. Т. Агеєнкова та В. Л. Зеленько). Застосування сили має особистісний або ж майновий характер, проте не стосується організаційних заходів.

Особистісні заходи припинення спрямовані безпосередньо на особу правопорушника. Впливаючи на фізичну та психічну недоторканість особи, ці заходи примушують її до усунення делінквентної поведінки. Саме в цьому, до речі, полягає мета застосування заходів фізичного впливу, використання більшості спеціальних засобів (за винятком пристроїв для знищення перешкод і примусового відчинення приміщень та вимушеної зупинки транспорту) і, нарешті, застосування вогнепальної зброї. Крім цього, В. Л. Зеленько пропонує диференціювати заходи адміністративного припинення на діалектичну пару «фізичні – психічні». Це можна робити, але не щодо родового поняття «заходи адміністративного припинення», а щодо видового – «заходи припинення особистісного характеру».

Заходи майнового характеру (застосування пристроїв для відкриття приміщень і вимушеної зупинки транспорту та вогнепальної зброї для зазначеної зупинки транспорту) впливають на поведінку людей не безпосередньо, а через різноманітне майно, яке є власністю правопорушника, що забезпечує виконання адміністративно-правових норм, або ж створюються умови для притягнення правопорушника до відповідальності.

По-третє, на думку Г. Т. Агеєнкової та О. М. Бандурки, заходи адміністративного припинення можна класифікувати за критерієм «форми процесуального вираження» на триаду «усні, письмові й такі, що виражаються в матеріально-технічних діях». Застосування сили реалізується виключно шляхом виконання різноманітних матеріально-технічних дій: пострілу, удару, надягання наручників чи гамівної сорочки тощо.

Вирішенню дискусій із приводу поняття, ознак та класифікацій заходів адміністративного примусу в адміністративно-правовій доктрині не сприяє також і сучасне нормативне регулювання. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію», прийнятий у 2015 році, визначив, що поліція для виконання покладених на неї завдань уживає заходів реагування на правопорушення, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України. Також для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці й порядку або припинення їхнього порушення поліція застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу (див. ст. 30. – *Прим. авт.*).

До превентивних поліцейських заходів відповідним законом віднесено:

- перевірку документів особи;
- опитування особи;
- поверхневу перевірку й огляд;
- зупинення транспортного засобу;
- вимогу залишити місце та обмеження доступу до визначеної території;
- обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису;
- перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- поліцейське піклування [28].

Таким чином, законодавець, передбачивши наявність превентивних заходів у діяльності поліції, де-факто ототожнив їх з адміністративно-попереджувальними, що обґрунтовані вітчизняною адміністративно-правовою доктриною. Заходи реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення і Кримінальним процесуальним кодексом, також мають свою відповідність у традиційних наукових працях і дослідженнях. Ідеться про заходи припинення та забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення та кримінальні провадження.

Щодо заходів примусу, то до них законодавець зараховує тільки, по-перше, фізичний вплив (силу); по-друге, застосування спеціальних засобів; по-третє, застосування вогнепальної зброї (див. ст. 42 Закону «Про Національну поліцію». – *Прим. авт.*) [28].

Отже, законодавець, ідучи за логікою наявних наукових напрацювань, визначив систему заходів, поміж яких:

- 1) превентивні заходи (адміністративно-попереджувальні, як їх традиційно позначають у науці);
- 2) заходи реагування на правопорушення (заходи припинення загального призначення, як їх традиційно позначають);
- 3) та заходи примусу (заходи припинення спеціального призначення).

Про заходи адміністративної відповідальності тут не йдеться, оскільки вони врегульовані окремими нормативними актами.

Важливим моментом у контексті нашого дослідження є питання встановлення «суб'єктів застосування» примусу». Такими суб'єктами є коло органів державного управління та їхніх посадових осіб, яким законодавчо надано право застосовувати відповідні за-

соби (вогнепальну зброю, спеціальні засоби та заходи фізичного впливу). Коло цих суб'єктів суворо обмежено, що, до речі, як вже відзначалось, є аспектом відокремлення заходів загального призначення від заходів спеціального призначення. Але існує і інша можливість – визначити за окремо взятою класифікаційною ознакою, що викристалізовується в системі «адміністративний примус», можливість сформулювати субординаційну класифікаційну ознаку поняття «правоохоронні органи».

Так, визначення поняття «правоохоронні органи» міститься в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» і включає до них органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [29]. Відповідно, визначення правоохоронних органів не пов'язується з можливістю застосовувати заходи примусу, хоча деякі з них такі повноваження мають.

Натомість у спеціальній літературі висувається припущення, що право застосовувати примус (вогнепальну зброю, спеціальні засоби та заходи фізичного впливу) є критерієм належності до іншого виду органів, а саме до органів внутрішніх справ. Підкреслюється, що аргументи щодо наведеної думки можна знайти, аналізуючи історію розвитку силових структур нашої держави або ж порівнюючи їхнє створення за кордоном. Як зазначає А. Я. Малигін [30, с. 331–339], термін «органи внутрішніх справ» з'явився порівняно недавно. До другої половини 50-х років використовувались інші: «органи НКВС» або «органи МВС». Оскільки протягом радянської історії органи НКВС / МВС, не змінюючи назви, неодноразово об'єднувалися з органами державної безпеки, а це асоціювалося з культом особи, масовими репресіями, керівництво держави змушене було піти на їхню організаційну перебудову. З політичних та соціально-психологічних мотивів указані вище терміни перестали використовуватись. Уведений на рубежі 50–60-х років термін «органи внутрішніх справ» (далі – ОВС) спочатку не претендував на роль родового поняття, а використовувався для полегшення листування в рамках МВС. Поступово він усталився, став використовуватися в партійних документах, навчальній, а потім і науковій літературі. Водночас поняття «органи внутрішніх справ» є формою без визначеного змісту. Він є своєрідним конгломератом служб та підрозділів, які підпорядковуються Міністерству внутрішніх справ України.

Яким чином це питання врегульоване в законодавстві інших країн? У Франції та Італії існує поняття «система каральних установ». У Франції вона складається з таких служб, як «Центральна дирекція судової поліції» (DCP) – карний розшук; «Центральна дирекція загального освідомлення» (DCRG) – внутрішня політична розвідка; «Центральна дирекція громадської безпеки» (DSP) – загальна охорона громадської безпеки й порядку; «Дирекція нагляду за територією» (DST) – контррозвідка; «Центральна служба прикордонної поліції» (RAF) [31, с. 11–12]. З іншого боку, можна піти шляхом Казахстану, де Законом Республіки Казахстан від 23 червня 1992 р. «Про органи внутрішніх справ Республіки Казахстан» визначено поняття органів внутрішніх справ так: «озброєна правоохоронна система державного управління, яка здійснює виконавчі і розпорядні функції з охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю, захищаючи конституційні права і інтереси особи, громадянина і держави» [32]. Тобто в основу визначення покладено поняття озброєності.

Висновки. Ураховуючи наведене вище, можемо дійти таких висновків. По-перше, примус в адміністративно-правовій науці не знайшов свого загальноприйнятого розуміння та тлумачення. Як правило, він визначається через характеристики окремих заходів, що застосовуються уповноваженими органами та їхніми посадовими особами до певних суб'єктів для запобігання та припинення противоправних учинків, подолання їхніх

шкідливих наслідків, забезпечення громадської безпеки, притягнення до відповідальності правопорушників. Відповідно, класифікація таких заходів частіше засновується на виділенні критерію мети: попередження можливих правопорушень та настання небезпечних для суспільства наслідків зумовлює застосування адміністративно-запобіжних заходів; мета із припинення протиправних дій – заходів адміністративного припинення; а мета, що полягає в покаранні осіб, винних у скоєнні адміністративних проступків, – застосування заходів адміністративної відповідальності. А наукові класифікаційні схеми з більшою ніж три кількістю груп заходів адміністративного примусу пов'язана з тим, що деякі вчені пропонують виділення в окремі групи таких заходів, які в трискладовій класифікації належать не до груп, а до підгруп.

По-друге, вирішенню наукових дискусій із приводу поняття, ознак та класифікацій заходів адміністративного примусу не сприяє також і сучасне їхнє нормативне регулювання. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» визначив, що поліція для виконання покладених на неї завдань уживає заходів реагування на правопорушення, застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу. Водночас законодавець, передбачивши наявність превентивних заходів у діяльності поліції, де-факто ототожнив їх з адміністративно-попереджувальними, які обґрунтовані вітчизняною доктриною; заходи реагування на правопорушення – із заходами припинення та забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення та кримінальні провадження; а стосовно заходів примусу, то до них законодавець зарахував тільки фізичний вплив (силу), застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Тому, ідучи за логікою наявних наукових напрацювань, визначив систему заходів: превентивні заходи (адміністративно-попереджувальні, як їх традиційно позначають у науці), заходи реагування на правопорушення (заходи припинення загального призначення, як їх традиційно позначають) та заходи примусу (заходи припинення спеціального призначення).

По-третє, застосування примусу повинно здійснюватися законодавчо визначеним колом державних органів та їхніх посадових осіб, за допомогою яких вони оперативно реалізують свої основні правоохоронні функції щодо охорони громадського порядку, громадської та державної безпеки, боротьби зі злочинністю. Однак критерієм належності органів до правоохоронних не є тільки можливість застосовувати заходи примусу, хоча деякі з них такі повноваження мають. Так, до правоохоронних органів слід віднести органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1994.
2. Гранин А. Ф. Убеждение и принуждение в правоохранительной деятельности органов внутренних дел (теоретические вопросы). Киев, 1973.
3. Додин Е. В. Гарантии законности административной ответственности. Киев, 1976.
4. Коваль Л. В. Административно-деликтное отношение. Киев, 1979.
5. Козюбра М. І. Переконання та примус. Київ, 1970.
6. Битяк Ю. П., Зуй В. В., Комзюк А. Т. Переконання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність : конспект лекцій. Харків : Укр. юрид. академія, 1994. 34 с.
7. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР (государственное и материально-правовое исследование). Воронеж, 1970. С. 71; *Административная деятельность органов внутренних дел*. Часть Общая. Учебник. М., 1998. С. 235.

8. Самсонов В. Н. Административное законодательство: понятие, содержание, реформа. Харьков, 1991. С. 35.
9. Припутень Д. С. Поняття та особливості примусу у службовому праві України, не пов'язаного із юридичною відповідальністю. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»* № 2 (4). 2018. С. 36–41.
10. Философский энциклопедический словарь. Москва, 1997. С. 212.
11. Фіночко Ф. Д. Еволюція поглядів щодо класифікації адміністративного примусу. *Правова держава Україна: проблеми, перспективи розвитку*. Короткі тези доповідей та наукових повідомлень республіканської науково-практичної конференції, 9–11 листопада 1995 р. Харків, 1995. С. 138–139.
12. Еропкин М. И. О классификации мер административного принуждения. *Вопросы административного права на современном этапе*. Москва, 1963. С. 60–68.
13. Адміністративне право України. Академічний курс : підручн. у 2-х томах. Т. 1. Загальна частина. В. Б. Авер'янов та ін.; за ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2007. 592 с.
14. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративне право України. Конспект лекцій. Харків, 1996. С. 78.
15. Коваль Л. Адміністративне право України. Київ, 1994. С. 94.
16. Комзюк А. Т. Проблеми систематизації і класифікації заходів адміністративного примусу, що застосовуються міліцією. *Вісник юридичного інституту*. 1999. № 2. С. 63–68.
17. Арбузкин А. М. К вопросу о классификации мер административного воздействия, применяемых органами внутренних дел (милицией) в сфере охраны общественного порядка. *Совершенствование административно-правовой деятельности органов внутренних дел : сб. науч. тр.* Москва, 1988. С. 11–23.
18. Бахрах Д. Н. Административно-процессуальное принуждение. *Изв. вузов. Правоведение*. 1989. № 4. С. 59–64.
19. Бахрах Д. Н., Ренов Э. Н. Производство по делам об административных правонарушениях. Москва, 1989.
20. Шкарупа В. К. Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції) : монографія. Київ, 1995. 127 с.
21. Розин Л. М. Проблемы классификации мер административного принуждения. *Управление и право*. 1982. Вып. 7. С. 182–189.
22. Братков С. І. Види поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Юридичні науки. 2017. № 2. С. 18–21. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2017_2_5 (дата звернення: 22.02.2020).
23. Бахрах Д. Н. Административное право. Учебник для вузов. Москва, 1996. 368 с.
24. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва, 1989. 246 с. С. 143.
25. Зеленько В. Л. Вопросы теории и практики применения милицией мер административного пресечения правонарушений : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1976. 17 с.
26. Агеенкова Г. Т. Меры административного пресечения : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1982. 23 с.
27. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1994. 151 с.
28. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 17.02.2020).
29. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (дата звернення: 17.02.2020).
30. Теория государства и права : учебник. под ред. проф. В. В. Лазарева. Москва, 1997. 520 с.
31. Воронцов Б. С., Гарбуз Б. И., Гилсен В. М., Мачковский Г. И. Полиция и проблемы преступности в капиталистических странах. Москва, 1977. 193 с.

32. Закон Республики Казахстан 23 июня 1992 года № 1407-XII «О Внутренних войсках Министерства внутренних дел Республики Казахстан». URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1001196 (дата звернення: 17.02.2020).

Reference

1. Bandurka, O. M. (1994). Zakhody administratyvnoho prypynennia v diialnosti militsii [Measures of administrative termination in police activity]: Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv [In Ukr.].
2. Hranyn, A. F. (1973). Ubezhdennye y prynuzhdenye v pravookhranytelnoi deiatelnosti orhanov vnutrennykh del (teoretycheskiye voprosy) [Persuasion and coercion in law enforcement of internal affairs bodies (theoretical issues)]. K. [In Rus.].
3. Dodyn, E. V. (1976). Harantyy zakonnosti admynystratyvnoi otvetstvennosti [Guarantees of legality of administrative responsibility]. K. [In Rus.].
4. Koval, L. V. (1979). Admynystratyvno-delyktnoe otnoshenye [Administrative tort relationship]. K. [In Rus.].
5. Koziubra, M. I. (1970). Perekonannia ta prymus [Reconnaissance and Primus]. K. [In Ukr.].
6. Bytiak, Yu. P., Zui, V. V., Komziuk, A. T. (1994). Perekonannia i prymus u derzhavnomu upravlinni. Administratyvna vidpovidalnist: konspekt lektsii [Persuasion and coercion in public administration. Administrative responsibility: lecture notes]. Kharkiv : Ukr. Yuryd. Akademiia. 34 s. [In Ukr.].
7. Halahan, Y. A. (1970). Admynystratyvnaia otvetstvennost v SSSR (hosudarstvennoe y materialnopravovoe yssledovanye) [Administrative responsibility in the USSR (state and substantive research)]. Voronezh, S. 71 [In Rus.]; Admynystratyvnaia deiatelnost orhanov vnutrennykh del [Administrative activities of internal affairs bodies]. Chast Obshchaia. Uchebnyk. M., 1998. S. 235 [In Rus.].
8. Samsonov, V. N. (1991). Admynystratyvnoe zakonodatelstvo: poniatye, sodержanye, reforma [Administrative law: concept, content, reform]. Kharkov, S. 35. [In Rus.].
9. Pryputen, D. S. (2018). Poniattia ta osoblyvosti prymusu u sluzhbovomu pravi Ukrainy, ne pov'язanoho iz yurydychnoiu vidpovidalnistiu [Concepts and peculiarities of coercion in the civil service of Ukraine, unrelated to legal responsibility]. Journal «ScienceRise: Juridical Science» № 2 (4). S. 36–41. [In Ukr.].
10. Fylosofskiy entsyklopedycheskyy slovar [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. M., 1997. S. 212. [In Rus.].
11. Finochko, F. D. (1995). Evoliutsiia pohliadiv shchodo klasyfikatsii administratyvnoho prymusu. Pravova derzhava Ukraina: problemy, perspektyvy rozvytku [The evolution of views on the classification of administrative coercion]. Korotki tezy dopovidei ta naukovykh povidomlen respublikanskoï naukovo-praktychnoi konferentsii, 9-11 lystopada 1995 r. Kharkiv, S. 138–139. [In Ukr.].
12. Eroptyn, M. Y. (1963). O klasyfikatsii mer admynystratyvnoho prynuzhdeniya. Voprosy admynystratyvnoho prava na sovremennom etape [On the classification of administrative coercive measures]. M., S. 60–68. [In Rus.].
13. Administratyvne pravo Ukrainy (2007). [Administrative Law of Ukraine]. Akademichnyi kurs: pidruchn. u 2-kh tomakh. T. 1. Zahalna chastyna. V. B. Averianov, O. F. Andriiko, Yu. P. Bytiak ta in.; za red. V. B. Averianova. K.: Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 592 s. [In Ukr.].
14. Bytiak, Yu. P., Zui, V. V. (1996). Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]. Konspekt lektsii. Kharkiv, S. 78. [In Ukr.].
15. Koval, L. (1994). Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]. K., S. 94. [In Ukr.].
16. Komziuk, A. T. (1999). Problemy systematyzatsii i klasyfikatsii zakhodiv administratyvnoho prymusu, shcho zastosovuiutsia militsiiei [Problems of systematization and classification of administrative coercion measures applied by the police]. Visnyk yurydychnoho instytutu. № 2. S. 63–68. [In Ukr.].
17. Arbuzkyn, A. M. (1988). K voprosu o klasyfikatsii mer admynystratyvnoho vozdeistviya, prymeriaemykh orhanamy vnutrennykh del (mylytsyei) v sfere okhrany obshchestvennogo poriadka [On the issue of classifying administrative measures applied by internal affairs bodies (police) in the field of

public order protection]. *Sovershenstvovanye admynystratyvno-pravovoi deiatelnosti orhanov vnutrennykh del*: sb. nauch. tr. M., S. 11–23. [In Rus.].

18. Bakhrakh, D. N. (1989). *Admynystratyvno-protsessualnoe prynuzhdenye* [Administrative procedural coercion]. *Yzv. vuzov. Pravovedeniye*. № 4. S. 59–64.

19. Bakhrakh, D. N., Renov, E. N. (1989). *Proyzvodstvo po delam ob admynystratyvnykh pravonarusheniakh* [Administrative Offense]. M. [In Rus.].

20. Shkarupa, V. K. (1995). *Dokazuvannia ta dokazy v administratyvno-prymusovii diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav (militsii): monohrafiia* [Evidence and evidence in the administrative and enforcement activities of law enforcement agencies (police): monograph]. K., 127 s. [In Ukr.].

21. Rozyn, L. M. (1982). *Problemy klassyfykatsyy mer admynystratyvnoho prynuzhdeniia* [Problems of classification of administrative coercive measures]. *Upravleniye y pravo*. Vyp. 7. S. 182–189. [In Rus.].

22. Bratkov, S. I. (2017). *Vydy politseiskykh zakhodiv, shcho zastosovuiutsia Natsionalnoi politsiiei Ukrainy* [Types of police measures applied by the National Police of Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. Seriia : Yurydychni nauky. № 2. S. 18–21. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2017_2_5. [In Rus.].

23. Bakhrakh, D. N. (1996). *Admynystratyvnoe pravo* [Administrative Law]. *Uchebnyk dlia vuzov*. M., 368 s. [In Rus.].

24. Superanskaia, A. V., Podolskaia, N. V., Vasyleva, N. V. (1989). *Obschaia terminologhiia: voprosy teoryi* [General terminology: theory issues]. M., 246 s. S. 143.). [In Rus.].

25. Zelenko, V. L. (1976). *Voprosy teoryi y praktyky prymeneniia mylytsiei mer admynystratyvnoho presecheniia pravonarusheni* [Issues of theory and practice of application by the police of measures of administrative suppression of offenses]: *Avtoref. dyss. ... kand. yuryd. nauk*. Kharkov, 17 s. [In Rus.].

26. Aheenkova, H. T. (1982). *Mery admynystratyvnoho presecheniia* [Administrative measures]. *Avtoref. dyss. ... kand. yuryd. nauk*. M., 23 s. [In Rus.].

27. Bandurka, O. M. (1984). *Zakhody administratyvnoho prypynenniia v diialnosti militsii* [Measures of administrative termination in police activity] : *dys. ... kand. yuryd. nauk*. Kharkiv, 151 s. [In Ukr.].

28. *Pro Natsionalnu politsiu : Zakon Ukrainy* [On The National Police of Ukraine: Law of Ukraine] vid 02.07.2015. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (data zvernennia: 17.02.2020). [In Ukr.].

29. *Pro derzhavnyi zakhyst pratsivnykiv sudu i pravookhoronnykh orhaniv* [On state protection of court employees and law enforcement agencies] : *Zakon Ukrainy* vid 23.12.1993. № 3781-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (data zvernennia: 17.02.2020). [In Ukr.].

30. *Teoriia hosudarstva y prava* (1997). [Theory of State and Law] : *Uchebnyk*. Pod red. prof. V. V. Lazareva. M., 520 s. [In Rus.].

31. Vorontsov, B. S., Harbuz, B. Y., Hylensen, V. M., Machkovskiy, H. Y. (1977). *Polytsiia y problemy prestupnosti v kapytalystycheskykh stranakh* [Police and crime problems in capitalist countries]. M., 193 s. [In Rus.].

32. *Zakon Respublyky Kazakhstan 23 yiunia 1992 hoda № 1407-XII O Vnutrennykh voiskakh Mynysterstva vnutrennykh del Respublyky Kazakhstan* [The Law of the Republic of Kazakhstan on June 23, 1992 No. 1407-XII On Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan]. URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1001196 (data zvernennia: 17.02.2020). [In Rus.].

Savchuk Denys,

Doctor of Laws

(College of Economics, Law and Information Technologies of private institution of higher education "Kamyanets-Podilskyi tax institute", Kamianets-Podilskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3820-9323>

GENESIS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENFORCEMENT OF FORCE LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES OF UKRAINE

Various methods of public administration are used to ensure the implementation of the managing executive bodies' functions, including law enforcement agencies and their officials. A common understanding of management practices is to define them as ways (or means) of exercising the self-organizing influence of managing entities on managed entities. In the classification of such methods, methods of persuasion and coercion are most often distinguished. An important issue in this context, despite the democratization processes in society, is still the balance of conviction and coercion in public administration and finding the right balance between them. In this perspective, lawyers are mostly interested in the study of the legal expression of the methods of public administration, which are mainly the publication the acts of management. At the same time, such acts are issued precisely for the use of opportunities for managerial influence, that is, methods. Accordingly, their research and analysis is a prerequisite for the adoption of legal acts of government that express and legally enshrine one or another method of government. State coercion is associated with the use of certain instruments of legal means by which the rule of law is established. At the same time, in view of the subject of our research, further analysis will be devoted specifically to coercion and coercion measures applied by law enforcement agencies. Of course, administrative coercion is governed by the rules of administrative law. Simultaneously, the rules of administrative law also regulate the disciplinary liability of civil servants, which is not an administrative compulsion. Accordingly, based on an understanding of the subject of regulation the administrative law, administrative coercion is intended to safeguard the public relations that are formed in the sphere of public administration.

Key words: methods of public administration; state coercion; coercive measures; subjects of coercion.

Надійшла до редколегії 25.02.2020